

נראה לי, דאם הספור באפי תלתא היה (יב) בפני אנשים יראי אלקים שנוהרים מאסורי לשון הרע, ממילא אין דבר זה עשוי להתגלות ואם כן אסור מן התורה לספר אחר כך דבר זה לאחר. ואפלו אם רק אחד מהשלשה היה איש ירא אלקים, שנוהר מאסור לשון הרע, גם כן דינא הכי דתו ליכא {ששוב אין} שלשה מפרסמים. ואפשר דהוא הדין אם אחד מהשלשה היה מקרוביו או (יג) אוהביו של מי שנאמר עליו הגנות, גם כן שיך האי טעמא, דהוא בודאי לא ילך ויגלה להעולם הגנות של קרובו ואוהבו, אם כן תו ליכא תלתא.

באר מים חיים

(יב) בפני אנשים יראי אלקים. וראיה לזה דאי לאו הכי יקשה המשנה בסנהדרין (כ"ט ע"א) כשיצא מבית דין לא יאמר אני מזכה וחבירי מחייבין אבל מה אעשה וכו'. ומשנה סתמא קתני אפילו אם הוסיפו עד ז' והכריעו בתר רובא, הג' הנשארים אסורים לגלות, אף דנתפרסם דעתם לחייב לאותו פלוני בפני הג' הנותרים, ועל כרחך משום דאנשים כאלו יושבי על מדין הם יראי אלהים ורגילים להיות זהירים מעון המר ולכך לא שייך גבייהו האי התירא.

ואין לומר דמתניתין הטעם משום לילך ולגלות לאותו פלוני ושם אסור מטעם רכילות בכל גווני כמו שכתבנו למעלה בשם הרש"ל דבזה לא מהני התירא דאפי תלתא. דזה אינו דמתני' סתמא קתני לא יאמר אני מזכה וכו' משמע אפילו לאחר, דלא קתני אני זכיתיך וכמו שהארכנו בזה בחלק ב' בהלכות רכילות בכלל ג' ס"ג בכמה ראיות דכוונת המשנה לאסור אפילו לגלות לאחר.

ואין לומר דמתניתין לא איירי באופן שישאר ג' לצד אחר ולהכי אסור, גם זה אינו, דהא בחמשה בודאי איירי במתניתין כדמשמע במשנה שם דמתחלה קתני הוסיפו הדיינין ואין מוסיפין פחות משנים וכדאיתא בחושן משפט בסימן י"ח ס"א והלא זה שאמר מתחלה אינו יודע מצטרף עתה גם כן לעיין בדין זה כמו שנפסק בחושן משפט שם כשיטת הרמב"ם ונפסק הדין בתר רובא דשלשה, דזה שאמר מתחלה אינו יודע כמאן דאיתא דמיא (ע"ש במקור הדין והובא בקיצור בבאר הגולה ובביאור הגר"א שם) ואכולה קתני וכשיצא מבית דין לא יאמר וכו', ואמרינן בבבא בתרא (ל"ט ע"א) לימא בדרבה בר רב הונא קמיפלגי דמר סבר בתרי וכו' ואם כן היאך סלקא דעתך לומר דבתרי הוי עבידי לאיגלוויי וכשנאמר בפניהם תו לית ביה משום לישנא בישא והרי סתם משנה בסנהדרין אוסרת להדיין לגלות אפילו אם ישבו מתחלה הדיינין בחמשה ונפסק הדין בתר רובא והוא שלשה אם כן ישארו תרי בודאי כנגדם, אלא על כרחך משום דסתם אנשים כאלו שיושבין בדין זהירין בודאי מעון המר הזה ולא שייך גבייהו כלל היתר זה, וממילא הוא הדין גם כן לדידן דפסקינן בתלתא, דחד דינא להו לזה בתרי ולזה בתלתא.

ואין לומר דהתם הטעם משום דמוציאין אותן מתחלה לחוץ וכדאיתא שם בגמרא להדיא בשם רב נחמ' כך היו אנשי ירושלים עושין ובחושן משפט בסימן י"ח בס"א הנ"ל לאחר שקבלו עדותן יוציאו כל אדם לחוץ וישאו ויתנו בדבר ובסמ"ע שם בסק "א הטעם כדי שלא יודע לבעל דין מי הוא המזכה ומי הוא המחייב ואם כן הוי כאלו גילו בהדיא וציוו שיהא כל אחד נזהר שלא לגלות ובזה לכולי עלמא אסור אפילו אם נאמר לפני כמה

אנשים וכמו שנפסק בהגהות מיימוני ובסמ"ג לאוין ט'. אבל באמת זה אינו דזה לשון הגמרא שם (דף ל'). מכניסין למאן אילימא לבעלי דין התם קיימו (והא דקתני במשנה ומוציאין את כל האדם לחוץ היינו חוץ מבעלי דין וכמו שכתב הנמוקי יוסף ובחושן משפט בסימן כ"ח בסמ"ע ובביאורי הגר"א בס"ק מ"ו דהבעלי דין צריכין להיות בעת קבלת העדות דאין מקבלין את העדות שלא בפני בעל דין מה שאין כן בברייתא דר' נחמ' דקתני מתחלה ומכניסין את העדים וכו' יותר ניחא לומר דהאי ומוציאין אותן לחוץ אכל אדם קאי ואף על בעלי דינים או כגירסת הרי"ף והרא"ש דגרסי בהדיא במילתא דר' נחמ' גמרו את הדבר היו מכניסין לבעלי דינים) אלא לעדים כמאן דלא כר' נתן משמע בגמרא דאי הוי מוקמינן דלא כר' נתן הוי ניחא לומר דכוונת המשנה על עדים ובעלי דין התם קיימי ואם כן היאך יפרשו הסיפא וכשיצא מבית דין וכו' והרי כיון דבעלי דין עומדים שם ליכא גלוי מילתא כלל ואפילו הכי אסור * . (באר מים חיים)

הגה"ה: ואף שאכתי יש לבע"ד לדחות ולומר דזו הס"ד אזלא לפי מסקנא דב"ב דמסקינן שם בבבא בתרא בתלתא דוקא לית בה משום ל"ב וזו המשנה איירי בחמשה דוקא, אבל האמת יורה דרכו, דמתניתין סתמא קתני וכשיצא מבית דין וכו' שחבירי רבו עלי משמע אפילו אם הוסיף עד ז'. (הגהה)

ואין לדחות דטעם המשנה שאסור לגלות משום אמירת מה אעשה דמשמע דעדיין הוא מסכים לבעל דין שדבריו טובים ונכוחים אך מה הוא יכול לעשות ודבריו כעין דברי אבשלום עי"ש בקרא (שמואל ב', ט"ו) שבזה המשיך את לבן של ישראל אליו לחלוק על דוד, ודבר זה בוודאי אסור לכל הדיעות שבזה הוא מכניס טינא בלב הבעל דין על הדיינין יותר משאם היה מתגלה לו סתם מעצמו דנפסק דינו בתר רובא, דבאמת כיון שציוותה התורה לילך בתר רוב אלמא דרצון התורה דדעת המרובים מסכימים יותר אל האמת, ולכך הוא חייב מן התורה לשלם כיון דאינו יכול זה הדיין לברר טעותם מתוך דבר משנה ואין צריך להיות בלבם שום שנאה על אחד מהמחייבים עבור זה כמאמרם האי מאן דשקלוה לגלימיה בבית דין ילך ויזמר, דהדיינים חס ושלום אין עושין לו שום רעה מזה, אך הוא בדבריו שאומר מה אעשה מדאיב את לבו עליהם לומר דבאמת זכאי הוא וגם דעתו מסכים לזה אך חביריו רבו עליו והוא כעין מעורר מדנים ומחלוקת בין איש לרעהו. אבל באמת כד דייקת גם זה אינו דחיה, דאם כן יקשה אמאי אמר ר' יוחנן שם (דף ל') בגמרא דכותבים בפסק דין זכאי סתם ולא יזכור שהיה שם ויכוח בין הדיינים משום לא תלך רכיל, והרי בשטר לא מזכר לשון מה אעשה רק סיפור הויכוח שהיה ביניהם מתחלה ואחר כך עמדו למנין, ותדע שגם בחושן משפט בהעתיקו את דברי המשנה להלכה לא נזכר לשון מה אעשה אלא ודאי כמו שכתבנו מתחלה דבאנשים כאלו לא שייך האי התירא דאפי תלתא כלל.

ובזה יהיה גם כן ניחא מה שדברנו לעיל בענינא דרבי יהודא בן גרים שחשבו רבי שמעון בר יוחאי ליהודא בן גרים לבעל לשון הרע והענישו עבור זה, דרבי שמעון בר יוחאי דיבר דבריו באפי תלתא, דכיון דהתם גדולי הדור הוו לא שייך גבייהו כלל זה.

ולכאורה יש לדחות ראייתי בשנקדים מה שכתב בספר יד הקטנה דהיכא דהמספר הוכרח לספר דבריו אין שייך בזה התירא דאפי תלתא משום דאין לנו שום ראייה דנתרצה בדבר שיתגלה שמו, וראייתו היא גם כן ממשנה זו דסנהדרין וכשיצא וכו' הנ"ל, אבל לענ"ד נראה כדברי וכמו שכתבנו לעיל ראייה מהרמב"ם והרשב"ם דעיקר טעם ההיתר דאפי תלתא הוא משום מילתא דעבידא לאיגלווי ואין אנו צריכין לריצוי דידיה

כלל, רק משום כיון דבלאו הכי סוף סוף יתגלה העגין לא אסרה התורה בזה משום לישנא בישא, ואף שמצאתי אחר כך בהשאלות שמשמע לכאורה כסברת היד הקטנה ממה שכתב שם סוף פרשה וישב וכמאן דאמר ליה לך ואמור דמי, משמע דעיקר ההיתר הוא משום ריצוי, יש לומר דמה שהוצרך השאלות לומר כן היינו לענין שיהא מותר להגיד אחר כך ברכילות אפילו למריה וכדמשמע שם דהוא סבירא ליה כפירוש הרשב"ם, מה שאין כן לענין שיהא מותר אחר כך לאחד מהשלשה להגיד הלשון הרע לאחר, סגי בהאי סברא דכתב שם השאלות דהוי כפרהסיא, דהיא היא הסברא דעבידא לאיגלויי, ואפילו אם לא יסכים המעיין לדברינו ויאמר דעיקר טעם המשנה משום סברת היד הקטנה הזו, או משום דלא שרי באפי תלתא רק לספר בדרך אגב וכמו שכתבנו למעלה שזה הדין גם כן בשם היד הקטנה, אף דאין לו ראייה הכרחית לדין זה ועיין בכ"מ שם, ואם כן אין לי שום ראייה מהמשנה לדין זה אף על פי כן הדין שבפנים הוא אמת דפשוט הוא מצד עצמו.

ואין לדחות את דברי ממה שאמרו (בבא בתרא לט, ב) גידל בר מניומי הוי ליה מחויאתה למחויי אתא ואשכחיה וכו' והרי שם היו ג' אמוראים ואם כן היאך יספרו אחר כך שפלוני דיבר עליו שהוא גולנא, דזה אינו, דכבר הסכים הרשב"ם וכן משמע מתוספות שם דבמחאה אין שייך בו לשון הרע דלא כרבותיו.

(יג) אוהביו וכו'. ואין סתירה לזה ממחאה דבכל גווני הוי מחאה, דאין שייך בו לשון הרע וכנ"ל ואדרבה כיון שהם אוהביו יספרו לו כדי שיזהר בשטרו.